

ΒΙΒΛΙΟΑΓΝΩΣΕΙΣ

Η θλιβερή επέτειος των 100 χρόνων από το 1922 της Μικρασιατικής Καταστροφής (ας θυμηθούμε τους «διωγμούς» που υπέστη η φερώνυμη ταινία του Νίκου Κούνδουρου, επειδή έδειξε την αληθινή όψη των πραγμάτων), παρόλο που οπωσδήποτε έχει επιπρόσθετα δραστηριοποιήσει τον εκδοτικό χώρο στη συγκεκριμένη κατεύθυνση, δεν σήμανε, πάντως, τη γέννηση ενός νέου ενδιαφέροντος, μιας και αμφότεροι οι τομείς, ιστορικός και λογοτεχνικός, των εκδόσεων έχουν αποτίσει επανειλημμένα τον οφειλόμενο φόρο τιμής σε μια ανεξάντλητη, ωστόσο, πηγή οδύνης.

Από την πληθώρα των παλαιότερων εκδόσεων επιλέγουμε εδώ, δείγματος χάριν, δύο από τις λιγότερο συζητημένες. Το «Προς την αδελφή στρατιώτου. Γράμματα από το Μικρασιατικό Μέτωπο» (με την εγγύηση της φιλολογικής επιμέλειας του Πάνη Παπακώστα) εστιάζει σε μία από τις αμέτρητες μικροιστορίες του εν λόγω μείζονος εθνικού θέματος, στην αλληλογραφία μεταξύ ενός Έλληνα πολεμιστή, του Ιωάννη Λυρώνη, και της Σμαράγδας Μοστράτου, μόνιμης κατοίκου Κωνσταντινούπολης και μέλους ενός από τους συνδέσμους με την επωνυμία «Αδελφή Στρατιώτου», των οποίων η αποστολή συνίστατο στο να εμψυχώνουν τους μαχημένους, να ανταλλάσσουν φωτογραφίες και, επίσης, να τους προμηθεύουν με χρειώδη αντικείμενα καθώς και με εφημερίδες και βιβλία. Η αλληλογραφία τους διήρκεσε από τις 6/10/1921 έως τις 3/8/1922 και έφερε νοητά κοντά έναν εύχωνα του 5/42 συντάγματος, επικεφαλής του οποίου ήταν ο «Μαύρος Καβαλάρης» Νικόλαος Πλαστήρας, και μια αποφοιτήσασα του Ζαπτείου Παρθεναγωγείου, η οποία τον Μάρτιο του 1919, ως φοιτήτρια, είχε προσφωνήσει τον (φιλοβενιζελικό) αρχιστράτηγο, ακόμη τότε, Λεωνίδα Παρασκευόπουλο.

Το έτερο δείγμα προέρχεται από το μυθιστόρημα «Τα όνειρα της Αγγελίνας» της Έσας Βλάμη. Πρόκειται για τη συγκλονιστική όσο και γερά θεμελιωμένη στα ιστορικά γεγονότα σκηνή όπυ αναπαρίσταται η Δίκη των Εξί, μεταφερμένη (στο διάλειμμα, υποτίθεται, της διακοπής της πραγματικής δίκης, προκειμένου «να συσκεφθή το μωρών δικαστήριο και να εκδώση την μη-απόφασίν του») στην τραπεζαρία του

Ο Φίλιππος Μανδηλαράς

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΤΟ ΑΝΥΠΟΠΤΑ ΣΗΜΑΙΝΟΝ

Η αδελφή στρατιώτου και η μαϊμού

ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΤΣΟΥΠΡΟΥ

Στυλιανού Σουδάρα, ενεργού ντος ως υπηρέτου του Θανάτου του ίδιου εκείνου που ως σύμβουλος της κυβερνήσεως είχε προκηρύξει «ομοιοβήν εκατόν χιλιάδων δραχμών διά την εξιχνίασιν του μυστηρίου της εξαφανίσεως των σταυρών» από τα νεκροταφεία, τους οποίους, όπως είχε, εξάλλου, εξαρχής διαγνώσει ο θείος της Αγγελίνας, στρατηγός Μάρκου, τους έκλεβαν οι ψυχές των στρατιωτών που είχαν μείνει άταφοι στην κόλαση της Αλμυράς Ερήμου. Οι ατομικές μικροιστορίες εδώ έχουν συσσωματωθεί σε μια ανώνυμη ύλη, ίλη και ιλύ πολέμου, από την οποία ματαιώς προσπαθεί να αναδειχθεί ένας μεμονωμένος στρατιώτης ως διακεκριμένο ονοματεπώνυμο. Ποια σπίθα προκάλεσε αυτό το ολοκαύτωμα, ετούτη την εκατόχρονη πανωλεθρία; Θα μπορούσε να είναι το δαγκωμα μιας μαϊμούς;

Το ρητορικό λίγο έως πολύ-ερώτημα συνιστά εν είδει πρόφασης τον πυρήνα του σκεπτικού βάσει του οποίου σχεδίασε τον πεζογράφημά του «Η μαϊμού του βασιλιά. Μυθιστορία [1914-1928]» ο Φίλιππος Μανδηλα-

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ
Η μαϊμού του βασιλιά
Μυθιστορία
[1914-1928]
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 2021

ράς, η αφετηρία της πλοκής του οποίου τοποθετείται στην έναρξη του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και, ταυτοχρόνως, στα πρώτα (υποτίθεται) βήματα της περιφήμης μαϊμούς (που μερικά χρόνια αργότερα δάγκωσε τον βασιλιά Αλέξανδρο Α΄) στον ζωολογικό κήπο του Λονδίνου, όπου και την είδε (υποτίθεται) ο βασιλιάς Γεώργιος Ε΄ της Αγγλίας και αποφάσισε να τη στείλει ως δώρο (ανύποπτα σημαίνον την τραγική μοίρα εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων) στον εξάδελφό του βασιλιά της Ελλάδος. Ο συγγραφέας επέλεξε για το προσεκτικά γραμμένο και ελκυστικά ρέον κείμενό του τον ειδοιογικό προσδιορισμό «μυθιστορία», εννοώντας, πιθανόν, τη ρεαλιστική μετεξέλιξη του είδους, η οποία ως τάση άρχισε να ισχυροποιείται, κυρίως, κατά τον 20ό αιώνα, χωρίς, όμως, ποτέ να απεκδυθεί εντελώς, οφείλω να πω, τα βασικά παλαιόθεν γνωρίσματά της, δηλαδή τις ερωτικές ή/και ηρωτικές περιπέτειες ως προς το θέμα και τις αναληθοφάνειες ως προς την πλοκή. Εικάζω ότι ο Φίλιππος Μανδηλαράς θέλησε να δώσει μια διαφορετική-προσω-

πική απόχρωση στον όρο «μυθιστορία», διατηρώντας, πάντως, στο ακέραιο το γνώρισμα της λαϊκότητας, της συνομιλίας, με άλλα λόγια, με ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό. Επιπλέον, η μυθοπλασμένη μικροιστορία των περιπλανήσεων της μαϊμούς, βαινούσα παραλλήλως με τα, διαδραματιζόμενα στις συνεδριακές αιθουσες ή στα χαρακώματα, μεγάλα ιστορικά γεγονότα, προσδίδει, ηθελημένα ή αθέλητα, στο ύφος του πεζογράφου μια ευπρόσδεκτη οξεία ειρωνεία, αφορώσα τα ανθρώπινα πεπρωμένα.

Στο «Επίμετρο», ο συγγραφέας δίνει τις απαραίτητες πληροφορίες, αφ΄ ενός για τις πηγές από τις οποίες άντλησε το ιστορικό υλικό και αφ΄ ετέρου για τον τρόπο με τον οποίο το αξιοποίησε, χρησιμοποιώντας, οπωσδήποτε, μυθοπλαστικούς αρμούς και επεισόδια ή, ενίοτε, και μη «ιστορικούς» χαρακτήρες. Έτσι, δηλώνει, φέρει ειπείν, ότι ο ίδιος αποφάσισε (παρμερίζοντας την «επίσημη» εκδοχή για το πώς έφτασε ο εν λόγω αρσενικός μακάος της ομάδας Μπάμπιτσι στο βασιλικό κτήμα του Τατοΐου) να εμπλέξει εξαρχής τη μαϊμού στον Μεγάλο Πόλεμο (που ξεκίνησε αλλά, ολίγονο, δεν εξακολούθησε ως μια οικογενειακή υπόθεση των βασιλιάδων της Ευρώπης), σε συμφωνία, κατά έναν τρόπο, και με τα λόγια του Ουίνστον Τσόρτσιλ (στον 5ο τόμο του βιβλίου του «Παγκόσμια Κρίση») σχετικά με τον θάνατο του εκκοσμιπτάχρονου βασιλιά, τον Οκτώβριο του 1920: «Δεν θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι διακόσιες πενήντα χιλιάδες άνθρωποι χάθηκαν από το δαγκωμα μιας μαϊμούς». Μόλις δύο χρόνια αργότερα ο απολογισμός των νεκρών είχε πολλαπλασιαστεί και η καταμέτρηση συνεχίζονταν αμείλικτη μέχρι το 1928 και την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών, συνυπολογίζοντας και τα ζωντανά θύματα, των οποίων η ζωή έπρεπε να επανεκκινηθεί, ως να επρόκειτο για απλό μηχανισμό. Ο Φ. Μανδηλαράς, μάλιστα, κατορθώνει, χρησιμοποιώντας ως όχημα τη μαϊμού, να διεισδύσει στις σκέψεις και στα συναισθήματα των βραχέας διάρκειας πρωταγωνιστών των επόμενων επεισοδίων της «σπονδυλωτής» αφήγησής του, αποδεικνύοντας έτσι εξίσου ικανός αφηγητής συμβατικών και παρατηρητής σημαίνουσων λεπτομερειών. Το βιβλίο του είναι από εκείνα που τιμούν τη θλιβερή επέτειο με σοβαρότητα και καυστική περίσκεψη.